

Noot bij EHRM, 26 juli 2005, Siliadin t. Frankrijk

In de zaak Siliadin veroordeelt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens de Franse overheid omdat zij haar onderdanen niet voldoende beschermt tegen huis-slavernij. Het Hof stelt voor het eerst dat artikel 4 EVRM positieve verplichtingen met zich meebrengt voor de lidstaten. Het baseert zich hiervoor op verschillende internationale rechtsnormen inzake gedwongen arbeid en slavernij die aan hun verdragsstaten de verplichting opleggen (wettelijke) maatregelen te nemen.

In 1995 kwam Henriette Siliadin, een 15-jarig meisje van Togolese origine, naar Parijs om er te werken in het gezin D., totdat ze aan deze familie haar vliegtuigticket had terugbetaald. Mevrouw D. zou de administratie voor het meisje in orde brengen en haar onderwijzen. In feite werd verzoekster de onbetaalde meid van mevrouw D. en haar echtgenoot. Haar paspoort werd haar afgenomen. Na zes maanden werd het meisje 'uitgeleend' aan het koppel B., waar ze onbetaald zeven dagen op zeven werkte, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Ze genoot geen onderwijs en werd verondersteld zowel huishoudelijke taken te doen als voor de vier kinderen van het gezin te zorgen. In 1998 slaagde ze erin haar paspoort terug te krijgen en zocht ze onderdak bij een buurvrouw die het Franse 'Comité contre l'esclavage moderne' inlichtte, dat vervolgens de zaak meedeelde aan het parket.

De Franse rechter veroordeelde het koppel B. wegens "het verkrijgen van diensten die niet werden betaald of onvoldoende werden betaald volgens de aard van het werk van een persoon, gebruik makend van diens kwetsbaarheid of afhankelijke situatie" (artikel 225-13 Code Pénal). De 'werkgevers' B. moesten het (achterstallig) salaris van Henriette en een schadevergoeding betalen. De Togolese vond echter dat haar rechten onder artikel 4 EVRM waren geschonden doordat de Franse overheid onvoldoende bescherming biedt tegen de uitbuiting door het koppel B en ging naar Straatsburg.¹

Naar analogie van uitspraken i.v.m. artikel 8 en 3 EVRM stelt het Europees Hof eerst vast dat artikel 4 EVRM niet enkele negatieve, maar ook positieve verplichtingen voor de staat met zich meebrengt.² Verwijzend naar verschillende internationale rechtsnormen i.v.m. gedwongen arbeid en slavernij, die aan de verdragsstaten de verplichting opleggen de nodige legislatieve maatregelen te nemen, oordeelt het Hof dat de staat ertoe verplicht is strafrechtelijke bepalingen aan te nemen die de in artikel 4 geviseerde praktijken moeten sanctioneren.³

Artikel 4 bevat geen definitie van de termen slavernij, dienstbaarheid, dwangarbeid en verplichte arbeid. Het Hof baseert zich meestal op andere verdragen om de betekenis van deze begrippen te bepalen.⁴ Dwangarbeid of verplichte arbeid veronderstelt dat het werk onvrijwillig wordt uitgevoerd en onder dreiging van een straf.⁵ Het Hof stelt vast dat aan de eerste voorwaarde ongetwijfeld is voldaan en hoewel er niet echt sprake kan zijn van een dreigende straf bevond verzoekster zich in een vergelijkbare situatie, vooral omdat zij op het moment van de feiten minderjarig was. Van slavernij in de 'klassieke' betekenis van het woord kan er volgens het Hof geen sprake zijn, omdat het koppel op het meisje geen eigendomsrecht uitoefende.⁶ Er is wel sprake van dienstbaarheid.

Vraag is nu of de Franse wetgeving en de toepassing ervan geleid hebben tot een schending van artikel 4.

Artikelen 225-13 en 225-14 van de Franse Strafwet waarop verzoekster zich moest beroepen, sanctioneren niet slavernij of dienstbaarheid maar beschermen 'slechts' tegen uitbuiting d.m.v. werk en het onderwerpen aan werk- of huisvestingsomstandigheden die onverenigbaar zijn met de menselijke waardigheid. De bewoordingen van deze artikelen zijn bovendien dermate vaag dat zij geleid hebben tot uiteenlopende en vaak ook té restrictieve rechterlijke interpretaties.⁷

Het Hof moet dan ook vaststellen dat de Franse wetgeving verzoekster onvoldoende heeft beschermd en beslist unaniem tot een schending van artikel 4 EVRM.

Huis-slavernij is een vorm van slavernij die alleen al in Europa duizenden slachtoffers maakt, waarvan het merendeel vrouwen. Vrijwillig geëmigreerd of onder valse voorwendselen naar het buitenland gelokt, geïsoleerd en zonder kennis van de taal van het land waarin ze verblijven, vallen ze vaak ten prooi aan 'werkgevers' die hen fysiek en financieel uitbuiten.

Met dit arrest stelt het Hof voor het eerst positieve verplichtingen in hoofde van de staat vast in het kader van artikel 4 EVRM. Het is een aanzet voor vele staten waar deze praktijken gebeuren om doeltreffende strafrechtelijke maatregelen aan te nemen.

Ook in België komt huis-slavernij voor. Het Belgische 'Comité tegen moderne slavernij' startte recent samen met de 'Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten' en de Koning Boudewijnstichting een sensibiliseringscampagne om het probleem aan te kaarten.

Marie Delplace

1 Artikel 4.1. EVRM: Niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden, 4.2. EVRM: Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten.

2 Zie bijvoorbeeld EHRM, 26 maart 1985, X en Y t. Nederland; EHRM 4 december 2003, M.C. t. Bulgarije.

3 Het Hof verwijst o.a. naar artikel 1 van het Aanvullende VN-Verdrag m.b.t. de afschaffing van de slavernij, de slavenhandel en met slavernij gelijk te stellen instellingen en praktijken, aangenomen op 30 04 1956 en artikel 19 en 32 van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, aangenomen op 20 11 1989.

4 Zie ook bijvoorbeeld EHRM, 23 november 1983, Van der Mussele t. België.

5 Het Hof baseert zich voornamelijk op artikel 2, § 2 van de ILO Conventie 29 inzake dwangarbeid, aangenomen op 28 juni 1930.

6 Het Hof baseert zich voor de betekenis van het woord 'slavernij' op de Internationale conventie tot afschaffing van de slavernij, aangenomen op 25 09 1926.

7 Deze kritiek werd geuit door de 'Assemblée Nationale française', in een informatierapport rond diverse vormen van moderne slavernij.